

رده بندی اسلام برای کتابخانه های بزرگ اسلامی

تدوین ابوالحسن آقاریع

انتشارات مرکز پژوهشهای بنیادی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

سال انتشار: ۱۳۷۵ - تعداد صفحه: ۳۷۴

گیتی عمادی^۱

اگرچه بسیاری از فرهنگدوستان و دست اندرکاران کارهای پژوهشی را اعتقاد براینست که پژوهشهای کاربردی که امید استفاده از آنها، در مراکز مختلف و متفاوت می رود، می بایست با همکاری گروهی از متخصصان و تجربه یافتگان، سامان یابد. اما، مشاهده می کنیم انتشار بسیاری از این نوع آثار، به صورت انفرادی یا به وسیله یک نهاد خاص، اتفاق می افتد. که علت این پدیده را، احتمالاً، باید در مسائل مربوط به مدیریت فرهنگی و تنگناهای اقتصادی جستجو کرد و شایسته است، در جای خود مورد توجه واقع شود.

پژوهشی که حسب نیاز جامعه و متخصصان، بدون برنامه ریزی جمعی و احساس مسؤولیت گروهی، تهیه می شود، چنانچه مراحل انتقاد و خرده گیریها را بگذرانند و احتمالاً با بعضی جانبداریها هم همراه باشد؛ زودتر، اقبال اجراء خواهد یافت. اما ضعفها و بن بستهای موجود در طرح، بازتاب عملی در مراکزی که ملزم به رعایت آن هستند، پدید خواهد آورد. لهذا قبل از بیان مطلب، از سازمانها و مؤسساتی که تولید اینگونه کارها را توانند داشت (مثل: فرهنگستان، ستاد انقلاب فرهنگی، ...) انتظار باید داشت که با مسأله چنان برخورد داشته باشند که از یک سو، نیازهای پژوهشی جامعه، بخصوص در مراحل کاربردی، برطرف گردد و از سوی دیگر از نظرات و استعدادهای جامعه، به نحو مطلوب، استفاده شود.

دست اندرکاران کار کتاب و کتابداری، کم و بیش، از اهمیت رده بندی در

۱ - کارشناس کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران.

کتابخانه‌ها، اطلاع دارند و آنان که مستقیماً با کار رده‌بندی، سروکار دارند به مشکلات یک رده‌بندی دینی واقفند «رده‌بندی اسلام برای کتابخانه‌های بزرگ اسلامی» از یکسو بر تقسیمات و راهکارهای رده‌بندی کنگره، یعنی بر تجربه‌ای بیش از هفتاد سال، استوار شده است که این مسأله می‌تواند از مزایای آن، به حساب آید. اما از تجربه عملی مشابه با تجربه کنگره، در زمینه دینی اسلام، بی‌بهره است. به این معنی که رده‌بندی مسیحیت که در کتابخانه کنگره اولین بار در سال ۱۹۲۷ تدوین گردید، برپایه موضوعات مربوط به بیش از یکصد و پنجاهزار کتاب بوده است.^۱

به این ترتیب، می‌توان گفت، در رده‌بندی اسلام، برای کتابخانه‌های بزرگ اسلامی، از بخشی از تجربیات و خطاهای رده‌بندی کنگره (به طور غیر مستقیم) استفاده شده است. اما تا زمانی که این رده‌بندی، به صورت عملی، در کتابخانه‌ها به کار نرود از نقاط قوت و ضعف آن، اطمینان حاصل نخواهد شد.

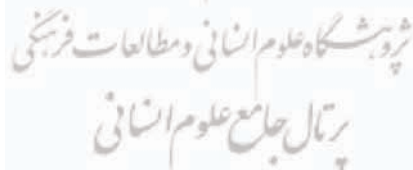
البته، آنچه که در کلیات این رده‌بندی، بخصوص به هنگام مقایسه با پاره‌ای از رده‌بندیها بنظر می‌رسد آن است که گرفتار محدودیت در شماره‌های اصلی نیست و نیز از گستردگی و پشتوانه موضوعی وسیعتری برخوردار است. و همچنین، در آنچه حسب مشابهت میان مسیحیت و اسلام (از لحاظ تقسیمات اصلی و فرعی یا نحوه کاربرد)، روش پایه (کنگره) انتخاب شده است، مقبولتر می‌نماید.

گرفته‌برداری از آنچه از اقلام موضوعات، در رده‌بندی مسیحیت، مشاهده می‌شود، برای تدوین رده‌بندی اسلام، به دلیل تفاوت مسأله اجمال و تفصیل، چندان به مصلحت نیست البته، این کار، در کلیات و در بخشهایی از موضوعات مبتلا به، در دو دین الهی، نا صواب نخواهد بود. اکنون، با توجه به اینکه نقد تقسیمات و موضوعات و راهکارهایی که در این رده‌بندی آمده‌اند، مجال بیشتری می‌طلبند و ممکن است داوری ما، قضاوتی زود هنگام بنظر آید، با ذکر تملیحاتی که در این رده‌بندی مشاهده کرده‌ایم سخن را به پایان می‌بریم.

عناوین پیامبرشناسی، زهرشناسی و مهدی شناسی و... که احتمالاً تقلیدی از بخشهای مسیح‌شناسی و مریم‌شناسی، در رده‌بندی مسیحیت آمده است و

همچنین پیش لفظ «امام»^۱ در مورد ائمه معصومین، سلام الله عليهم اجمعین. و یا عنوان پیامبر رحمت (در جایی که نظر به اخلاق، رفتار و خصوصیات پیامبر اسلام «ص» است) و پیامبر آخرالزمان و... با نبودن قرینه‌الفبایی بهمین صورت آمده‌اند و رعایت سنت و ادب اسلامی، در ذکر نام ایشان شده است. نکته دیگر، برابر نویسی (بعضی از) شماره‌ها با مقدار ابجدی آنها، یعنی حساب جمل است چنانکه لفظ جلاله الله (برابر با ۶۶) در BPT 66 و محمد بن عبدالله «ص» (مساوی با ۲۸۶) در BPT 286 و فاطمه زهرا «ع» (= کوثر = ۷۲۶) در BPT 726 و امام علی «ع» (برابر با ۱۱۰) در BPX 110 و امام صادق «ع» (= جعفر = ۳۵۳) در BPX 353 و امام قائم «عج» (= حجة بن الحسن = ۶۱۳) در BPX 613 قرار دارند.

متأسفانه چاپ کتاب از معدودی، نادرستیهای چاپی (ورایانه‌ای) مصون نمانده است. که البته به هنگام استفاده از نظر فهرست نگاران و کتابداران دور نخواهد ماند.

۱ - نویسنده، در ضبط شناسه‌های مربوط به ائمه و سادات، در برگردانها و فهرستها نیز اعتقاد به حفظ الفاظ «امام» و «سید» به عنوان نوعی از شناسه‌ها که تنها مربوط به فرهنگ اسلامی است، دارد. مجله کتابداری ش ۴۱ ص ۱۰۵-۱۰۱.

فهرستها و کتابشناسیها

درباره فهرست کتابهای چاپی فارسی

شادروان خابابا‌مُشار با تهیه فهرست کتابهای چاپی فارسی، خدمتی بس عظیم به کتابشناسی و خدمات کتابداری ایران نمود. همانطور که آقای مُشار هم اشاره کرده فهرست ایشان شامل کتابهایی است که مؤلف امکان دسترسی به آنها را داشته است. طبیعتاً بسیاری از کتابهای چاپی مخصوصاً چاپهای قدیم یا چاپهایی که در تعداد محدود منتشر شده، وجود دارد که آقای مُشار نتوانسته به آن دسترسی داشته باشد. همچنانکه در تکمیل کار، بعضی از کتابشناسان نظیر آقای کرامت رعنا حسینی به این کار مبادرت ورزیده‌اند و ذیل ثانوی این فهرست را اینک آقای احمد شعبانی براساس یادداشتهای آقای محمّدصادق فقیری، فراهم کرده‌اند. نشریه کتابداری، با چاپ این یادداشتهای که در ادامه کار ارزنده مرحوم مُشار است از سایر کتابشناسان دعوت می‌کند کتابهای چاپ شده‌ای را که به نظرشان می‌رسد و در فهرست مُشار نیامده باشد به عنوان خدمت ارزشمند فرهنگی و کتابشناسی برای مجله ارسال فرمایند. نشریه کتابداری، آماده هرگونه همکاری در این زمینه خواهد بود.

قاسم صافی